

Lidé, moc a architektonické ideologie

Ing. arch. MArch Jan Kristek

Fakulta architektury VUT v Brně

Abstrakt

Text analyzuje a klasifikuje některé současné myšlenkové proudy v architektuře a uvažování o veřejném prostoru a jejich genealogii cirka od 60. let minulého století.

1 Scéna, člověk jako objekt a ideál občanské společnosti

Když Willam H. Whyte v roce 1970 poprvé zaměřil své časosběrné kamery na New Yorské korporátní *plazas*, založil tím novou vědu – vědu, jejímž cílem bylo kodifikovat vztah mezi městským designem a lidským chováním, vztah mezi člověkem a jeho *habitat* – městem. Výsledky jeho výzkumu vešly do praxe o pár let později ve formě nových požadavků na funkční zónování (tzv. *Zoning*) města New Yorku. Byla to řada doporučení, jak udělat korporátní *plazas* přitažlivější a přístupnější (*amenable*) pro lidi. A protože *Zoning* je v podstatě zákon - soubor parametrů a norem - Whyteovi doporučení museli být jasné a ověřitelné.

Původní pobídkové zónování (*Incentive Zoning*), které kompenzovalo developery možností stavět nad výškové limity za provizi veřejného prostoru na svém pozemku formou korporátních *plazas*, bylo rozšířeno o formule jako např.: „Musí zde být minimálně 1 délková stopa sezení na každých 30 čtverečních stop rozlohy plazy. [...] Sezení musí mít minimální hloubku 16-ti palců. Sezení s opěradly o minimální výšce 12-ti palců musí mít minimální hloubku 14-ti palců.“¹⁴⁷

Na začátku svého výzkumu si Whyte uvědomil, že některé *plazas*, obzvláště ty postavené po roce 1961, jsou veřejností užívány jen zřídka v porovnání s *plazas*, které byly postaveny dříve: „Město bylo podvedeno. Za milióny dolarů, které rozdávalo developerům ve formě prostoru navíc, mělo plné právo požadovat na oplátku mnohem lepší *plazas*.“

Whyte filmoval lidi ve veřejných prostorách New Yorku – ze vzdálených stanovišť na střechách přilehlých budov, ale také z úrovně chodce – ve snaze nalézt vzorce jejich chování. Neúnavným přetáčením, zpomalováním a zrychlováním nafilmovaného materiálu se snažil nalézt podstatu dobrého veřejného prostoru.

Znalost o veřejném prostoru naakumulovaná přibližně od 60. let do 70. let minulého století, často chápána jako lék na odlidštěné modernistické plánování, zdá

¹⁴⁷ WHYTE, William Hollingsworth. *The social life of small urban spaces*. New York: Project for Public Spaces, 2001, s. 112-113. ISBN 09-706-3241-X.

se kulminuje v současných strategiích městských regenerací. Jednou z hlavních postav této periody byla samozřejmě známá novinářka a aktivistka Jane Jacobsová – ať už v Americe nebo prostřednictvím svých textů i v Evropě. Její životní souboj s mocným modernistickým plánovačem Robertem Mosesem, jehož dálnice si razily cestu Manhattanem bez ohledu na domy nebo čtvrti se stal symbolickým pro konec éry modernistického plánování. Pád Roberta Mosese zachycený v knize Roberta A. Caro z roku 1974 - *The Power Broker* (Obchodník s mocí) se zhruba časově shoduje s (ne)slavnou demolicí Pruitt-Igoe, rozsáhlého modernistického bytového projektu v St. Louis, kde modernistické plánování a konkrétně architektonická forma – symptomaticky pro události následujících dekad – byly viněny za sociální problémy sídliště.

Ve filmu *Kitchen Stories* (Povídky z kuchyně) z roku 2003, inspirovaném švédským poválečným výzkumem o efektivnosti práce hospodyň, je zesměšňováno modernistické myšlení. Švédští výzkumníci, již spokojeni s úspěchy ve zvýšení efektivity práce racionálním přeorganizováním kuchyně, se zaměřili na nový úkol – totiž podobně pomoci Finským starým mládencům. Nicméně bylo nutné se přesunout z laboratoře, kde v předešlém výzkumu měřili intenzitu pohybu, namáhání dýchacího ústrojí a další parametry pracujících hospodyň, do obydlí svých nových **objektů**. Každý výzkumník seděl na vyvýšené židli – podobné té pro tenisové rozhodčí – sledoval chování vybraného starého mládence v jeho vlastním domě, které zaznamenával do tabulek a grafů ve svém bloku. Pozorovatelé měli přísně zakázáno bavit se nebo v jakémkoliv smyslu komunikovat se zkoumanými objekty, aby tak dostály požadavkům své pozitivistické metody.

Způsob jakým byl výzkum veden a výsledky ve formě nejrůznějších grafů a čísel nápadně připomíná práci Williama H. Whytea. I přesto, že je jeho práce často kladena do kontrastu s modernistickým myšlením (hlavně díky auře ‚humanizace‘ veřejného prostoru), Whyteova metoda stojí na stejných základech. Oko pozorovatele ztělesněné v čočce jeho kamery a tlustá kniha diagramů analyzujících pohyb lidí, zastoupení pohlaví, intenzitu využívání veřejného prostoru aj., ukazují na Whyteův vlastní pozitivismus. Zdá se, že Whyte pouze přenesl metodu z laboratoře přes příbytek starého mládence dále do obyváku města – veřejného prostoru. Tentokrát to ale nebyl boj za efektivnost, ale za ‚přirozené‘ prostředí člověka.

Modernismus se svou efektivností obalil lidského živočicha *existence-minimem*, nebo minimálním bytem a ‚postmoderní‘ Whyteův přístup se jej snaží zabalit do ideálního, pro člověka přirozeného, prostředí.

V současnosti někteří kritici vidí v díle Jane Jacobsové a William H. Whytea (kteří se dobře znali a podporovali) sadu architektonických nástrojů pro gentifikaci. Tak jako dálnice a modernistické plánování Roberta Mosese vysídlovalo početné afroamerické komunity (program městské obnovy *Urban Renewal* byl přezdíván *Negro Removal* – odsun barevných) – gentifikace, doprovázená městským ‚okrašlováním‘ a ‚humanizačními programy‘, vysídluje komunity dlouhodobých rezidentů prostřednictvím zvyšujících se nájmů a životních nákladů. Americký novinář

David Brooks nazývá Jacobsovou dokonce prvním *Bobo*¹⁴⁸, což je zkratka pro *bourgeois bohemian*, tedy něco jako ‚Proto-gentrifikátor‘.

Whyteova metoda ožívání veřejného prostoru byla využita i při rehabilitaci newyorského Bryant Parku, který byl v 70. letech přezdíván „Parkem jehel“, díky běžnému užívání drog. Podle New York Times byl park „známým útočištěm ztroskotanců, ožralů, drogových dealerů a karetních hráčů“.¹⁴⁹ Roku 1980 byla založena vlivnými Newyorčany (včetně např. rodiny Rockefellerů) *Bryant Park Restoration Corporation*, za účelem nalezení způsobu, jak přivést lidi zpět do parku a zároveň generovat zisk.¹⁵⁰ Whyte doporučil snížit původně vyvýšený park na úroveň ulice a odstranit všechny keře tak, aby bylo dosaženo transparentnosti a tudíž sociální kontroly. Dále byla aplikována tzv. Teorie rozbitých oken, která říká, že zamezením projevů drobné zločinnosti lze předejít eskalaci vážnější kriminální aktivity. Byla zavedena soukromá bezpečnostní služba a přísný program úklidu parku, odstraňování graffiti a vyloučení dalších projevů ‚antisociálního chování‘.

Bryant park se brzy stal oblíbenou volnočasovou destinací pro bílé límečky z kanceláří okolních mrakodrapů, hodnota přilehlých pozemků vyletěla nahoru a přívlastek *Bryant Park* se stal ceněnou brandingovou značkou pro nedaleké hotely. Bryant park se stal také synonymem toho, co dnes nazýváme BID - *Business Improvement District*. Jedná se o PPP metodu spravování veřejného prostoru soukromými subjekty, která kromě obdivu sklídila i porci kritiky jako nedemokratická a koncentrující moc okolo vlivných obchodních lobbistických skupin. Podobná metoda je součástí mnoha současných programů městských regenerací jako je např. PlaNYC 2030, kde veřejné peníze financují prvotní designová vylepšení, která mají přilákat soukromé investory, kteří následně zaplatí nutnou údržbu a provoz veřejných prostor.

Za zmínku také stojí, že Whyteova metoda byla zinstrumentalizována pro optimalizaci obchodních prostředí. Paco Underhill, Whyteův asistent a zakladatel konzultační společnosti Envirosel, prováděl výzkum chování spotřebitelů v nákupních prostředích. Používal kamerové nahrávky jako hlavní nástroj behaviorální analýzy. Na základě jeho poznatků byla upravena cirkulace v ochodech, regály se zbožím byly přestavěny a reklamní plochy byly optimalizovány za účelem zvýšení profitu.¹⁵¹

Podobně Oscar Newman na základě textů Jane Jacobsové rozvinul na počátku 70. let minulého stol. svoji teorii *Defensible Space* (Teorie hájitelného prostoru). Newman předpokládá blízký vztah mezi lidským chováním a okolním prostředím, tentokrát z kriminologického pohledu: „Přestože socioekonomické charakteristiky rezidentů vykazují silný vliv na úroveň kriminality, fyzické charakteristiky budov

¹⁴⁸ BROOKS, David. *Bobos in paradise: the new upper class and how they got there*. New York: Simon, 2001, s. 132. ISBN 0684853787

¹⁴⁹ FOWLER, GLENN. *Crime in Bryant Park Down Sharply*. NYTimes. 1982, 10th August.

¹⁵⁰ *Bryant Park today*. BRYANT PARK CORPORATION. Bryant Park [online]. 2012. [cit. 2012-08-15]. Accessible from: <http://bryantpark.org/about-us/today.html>

¹⁵¹ UNDERHILL, Paco. *Why we buy: the science of shopping*. Updated and rev. New York: Simon, c2009, s. 76. ISBN 978-1416595243.

a projektů mohou mít opačný efekt. Fyzická forma obytného prostředí může de facto zmírnit mnoho problémů způsobených koncentrací nízkopříjmových nekompletních rodin s mladistvými.¹⁵² Dnes je Newman pokládán za jednoho z otců kriminologického odvětví a plánovací praxe, která je známa pod zkratkou CPTED - *Crime Prevention Through Environmental Design* (Prevence kriminality prostřednictvím designu prostředí).

2 Kritika pozitivismu

Tato ‚všestrannost‘ a schopnost pozitivistického přístupu přizpůsobovat se rozdílným – někdy i protichůdným – účelům s politickým nábojem je dobře vyjádřena v textu Wouter Vanstiphouta, který doprovázel expozici *Crimson Architectural Historians* na posledním benátském Bienále architektury.¹⁵³ Text pojednává o Teorii centrálních míst německého geografa Waltera Christallera. Před Druhou světovou válkou byla jeho teorie zamýšlena jako nástroj pro kontrolu růstu sítě německých měst a vesnic za účelem zajištění ‚zdravého‘ fungování společnosti; v průběhu Druhé světové války využívali plánovači SS Teorii centrálních míst pro strukturování budoucí kolonizace Polska, Československa a dalších východních zemí obsažených v *Generalplan Ost*, včetně propracovaného plánu jak částečně eliminovat, případně přesunout některé populace – jmenovitě Židy, Čechy nebo Ukrajince; a po Válce se teorie stala rozšířenou metodou v Západní Evropě, Izraeli a USA pro nalezení optimální polohy pro stavbu obchodů v maloobchodních sítích, založených na relativní pozici jednoho obchodu vůči druhému, a hustotách obyvatelstva tak, aby zisky byly co nejvyšší.

Roku 1980 Michel Foucault¹⁵⁴ poprvé koncipoval myšlenku *Power/Knowledge* a poukázal tak na neoddělitelnost produkce znalostí od jejich politického účelu, přičemž kritizoval především metody moderní vědy, která, podle Foucaulta, skrze specifické směřování diskurzu usměrňuje i rozložení a přenos moci a posiluje asymetrické sociální vztahy.¹⁵⁵ Podobně jako v příbuzných Foucaultových konceptech *Power over life* (Moci nad životem) a potažmo *Discipline* (Disciplíny) a *Bio-politics* (Biopolitiky) společným jmenovatelem pro výše zmíněné přístupy k plánování je **norma**. Ať už jde o normu společenského chování jako v případě Newmanovy *Defensible Space Theory*, nebo normativy designu korporátních *plazas* jichž cílem je animovat lidi k sociální interakci (nebo nakupování), nebo statistická norma hustoty populací v Christallerově Teorii centrálních míst. Normativnost, která

¹⁵² NEWMAN, Oscar. *Creating Defensible Space*. Darby, PA: Diane Publishing, 1996, s. 26. ISBN 0788145282.

¹⁵³ VANSTIPHOUT, Wouter. *The Source Code: Models for a perfect society*. CHIPPERFIELD, David. *Common Ground: a critical reader*. Venezia, Italy: Marsilio Editori, 2012, s. 263-273. ISBN 9788831714358.

¹⁵⁴ FOUCAULT, Michel. *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972– 1977*. New York: Pantheon Books, 1980.

¹⁵⁵ MCNAY, L. *Foucault: A Critical Introduction*. Cambridge: Polity Press, 1994.

pramení z přístupu k člověku jako k biologickému tvorovi, jako k člověku/živočichu – k člověku jako k **objektu**. Normy extrahované z průměrných tělesných konstitucí a smyslových charakteristik jako je tomu ve Whyteově případě, nebo ze zobecněných psychologických predispozic jako je tomu v případě Newmanově, nebo normy odvozené ze statistického souboru lidských objektů tvořících populaci, tak jak to navrhuje Christaller.

Dalším společným znakem tohoto proudu uvažování je sdílená víra, že lidské chování a fyzická forma okolního prostředí spolu úzce souvisí. Od tohoto předpokladu je pouze krok k pokusu snažit se lidské chování vědomě usměrňovat, což eventuálně může vést tak daleko, že prostřednictvím konstrukce správného prostředí lze konstruovat také správnou společnost. Toto lze samozřejmě vysledovat zpět do minulosti až k otci moderního plánování Baronu Haussmannovi a jeho modernizaci Paříže, kde paprskovitá síť bulvárů, které se protínaly formou kruhových náměstí, nesloužily pouze pro zlepšení dopravy, ale zároveň jako nástroj sociální kontroly.¹⁵⁶ Díky bulvárům se metropole stala transparentnější pro držitele moci, nejen ve smyslu doslovného dohledu, ale i ve smyslu snadného přesunu armády v případě sociálních nepokojů, která se nyní mohla snadno dostat do problematických oblastí. Není ale nutné zabíhat tak daleko do historie.

Boj za lepší prostředí (respektive za člověku přirozené prostředí) vedený americkým hnutím *New Urbanism* (Nový urbanismus) má podobné charakteristiky. Je totiž zároveň bojem za lepší, komunitní, občanskou společnost, kde architektonická forma extrahovaná z klasického města je úzce spojována se společenskou strukturou. Politickým cílem Nového urbanismu je prosazovat tzv. *From Based Code* (normativy založené na architektonické formě) na úkor běžného funkčního zónování – dědictví modernistického plánování. Normativy jsou shrnuty v knize *SmartCode Manual*, díle jedné z dalších výrazných postav Nového urbanismu, Andrése Duanyho: „SmartCode je modelem vyhlášky. Není přesvědčující ani poučující jako směrnice a záměrně není ani obecnou deklarací vize. Je myšlena jako zákon, přesný a technický. Je spravována městskými plánovacími odbory a interpretována volenými zástupci místní samosprávy“.¹⁵⁷ Právo a zákon jako krajní forma pozitivismu.

Vztah architektonické formy a lidského živočicha je trefně vyjádřen v knize dalšího Nového urbanisty Léona Kriera: „Architektura našla svůj nejvyšší výraz v klasických řádech a ani armáda génů ji nemůže vylepšit, stejně jako nelze zdokonalit orgány a kostru lidského těla.“ nebo: „Pokud jde o biologický vývoj člověka, lze tvrdit, že tento proces v podstatě již dávno skončil.“ a: „Základní typologický inventář architektury je nutně omezen a nemůže být objevován donekonečna.“¹⁵⁸

¹⁵⁶ Planning Purified Cities. SENNETT, Richard. *The uses of disorder: personal identity and city life*. New Haven, [Conn.]: Yale University Press, 2008, s. 85-105. ISBN 0300148275.

¹⁵⁷ DUANY, Andres, Sandy SORLIEN a William WRIGHT. *SmartCode: Version 9.2*. Charleston (USA): CreateSpace, 2012, s. 4. ISBN 1467957291.

¹⁵⁸ KRIER, Léon. *Architecture: choice or fate*. Windsor, Berks, England: Andreas Papadakis, 1998, 205 p. ISBN 19-010-9203-8.

Je legitimní být normativní, protože dokud nás evoluce neposune za hranici Homo sapiens, nemusíme měnit parametry našeho prostředí.

Jana Gehla, stále populárnějšího dánského architekta a jednoho z dalších pozorovatelů městského života, který rád začíná své přednášky odstrašujícími příklady dehumanizovaných modernistických bytových projektů, lze snadno s Novým urbanismem spojit. Jeho „návrat lidí do města“ doprovázený pocitem „občanské sounáležitosti“¹⁵⁹ je v jeho knihách spojován s plánováním veřejných prostorů o určitých formách. Parametry takovýchto prostorů jsou odvozeny od lidských smyslových vjemů, psychologických predispozic nebo např. pohybových preferencí člověka, přičemž jeho knihy jsou obvykle založeny na kritice modernismu a vyzdvihování klasického města.

„Opravdu zde hovoříme o městském habitat homo sapiens. Je to ten stejný homo sapiens po celém světě. Kulturní okolnosti se liší, ekonomické okolnosti se liší, klimatické okolnosti se liší, ale v zásadě jsme všichni ten stejný chodící živočich“¹⁶⁰

Michael Zinganel spojuje výzkum Oscara Newmana a Nový urbanismus optikou bezpečnosti.¹⁶¹ V obou případech mají designová vylepšení zajistit silnější identifikaci obyvatel se svým okolím a takto podpořit vznik komunity. V Newmanově případě je pak možné snadněji rozpoznat nevídané návštěvníky a tím zajistit bezpečnost. V případě běžné manifestace projektů Nového urbanismu ve formě ohrazených enkláv střední třídy, strach z ‚těch druhých‘ venku za plotem funguje podobným způsobem.

Michel Foucault zmiňuje metody plánování v jeho přednáškách o Biopolitice. Odkazuje se k tradičně plánovaným Francouzským městům 17. století založených na pravoúhlém plánu římského vojenského tábora jako k městům disciplinárním. V kontrastu k disciplíně, která funguje v prázdném, zcela zkonstruovaném umělém prostoru, biopolitika se snaží naplánavat *milieu* a jejím klíčovým pojmem je **bezpečnost**. Od nynějška bude otázkou plánování: Co je to dobrá ulice? Ulice, která umožní dobrou cirkulaci obchodu, ale také taková, která umožní kontrolu nechtěných elementů – což může být šíření nepokojů nebo nákazy.

„Vidíme náhlý zrod problému ‚přirozenosti‘ lidského druhu uvnitř umělého prostředí (*milieu*), [...], ve kterém umělost funguje jako příroda/přirozenost ve vztahu k populaci. [...] Zdá se mi, že tento náhlý zrod přirozenosti [lidského] druhu v politickém umění mocenských vztahů je něco zásadního.“¹⁶²

¹⁵⁹ GEHL, Jan. *New city spaces*. 3. ed. Copenhagen: The Danish Architectural Press, 2003. ISBN 87-740-7293-5.

¹⁶⁰ Urbanized [film]. Direction Gary HUSTWIT. USA / Great Britain: Swiss Dots, 2011

¹⁶¹ ZINGANEL, Michael. Crime does pay!: The Structure-Building Power of Crime for Urban Planning and Urban Experience. TIM RIENIETS, *Open City: designing coexistence*. Amsterdam: SUN, 2009, s. 187-200. ISBN 9085067839.

¹⁶² FOUCAULT, Michel, Michel SENELLART, François EWALD a Alessandro FONTANA. *Security, territory, population: lectures at the Collège de France, 1977-1978*. New York: Picador/Palgrave Macmillan, 2009, s. 37. ISBN 03-122-0360-8.

Z tohoto pohledu se zdá, že disciplinární modernistické plánování bylo pouze nahrazeno plánováním bio-politické administrace bezpečnosti. Vševidoucí oko městských hlídek, čoček kamer nebo oči členů komunity, kde je každý zodpovědný za identifikaci potenciálních nositelů rizika, ale také abstraktnější způsob dohledu v podobě statistických dat a ukazatelů je svými proponenty vždy interpretován pozitivně – za účelem snížení kriminality, zvýšení užitnosti veřejného prostoru, budování zdravé společnosti.

Foucault na druhou stranu toto interpretoval jako všeprostupující vězeňskou síť kontrolovaných prostředí, mocenských vztahů, zákonů a norem. Architektura Panopticonu – vězení navrženého Jeremy Benthamem, kde je moc nad větší komunitou vykonávána přímým dohledem malé skupiny lidí – se stala symbolem a architektonickým diagramem takovýchto mocenských vztahů.

V roce 1979 bylo holandské architektonické studio OMA pověřeno výzkumem jednoho z mála postavených Panopticonů v Holandsku. Úkolem bylo prověřit, zda budova stále vyhovuje soudobým vězeňským požadavkům. Bez ohledu na to, co bylo závěrem jejich studie, z jejich výzkumu vyplynulo, že z centrální kontrolní věže se časem stalo bistro pro vězeňské strážce – což prakticky znamenalo, že z pozorovatelů se stali pozorovaní a naopak. Navíc schéma cirkulace bylo narušeno, protože strážce již nepřicházely do svého ‚bistra‘ tajně podzemní chodbou, tak jak bylo původně zamýšleno, aby si vězni nikdy nebyli jisti, zda jsou právě pozorováni. Strážce se jednoduše mísily s vězni ve velkém zaklenutém prostoru mezi kontrolní věží a okolními celami, protože ohromný nadbytečný prostor začal být využíván ke sportovním a komunitním aktivitám vězňů.

Zastaralé schéma, ve kterém se považovalo za humánní umístit každého vězně na samotku, protože po odpykání trestu se mohli anonymně vrátit do společnosti bez ostudy, bylo opuštěno. Dnes je samotka považována za nehumánní a návrat vězně do společnosti je možný pouze skrze práci v komunitě. Slovy Rema Koolhaase: „Změna v ideologii a režimu je mocnější než ta nejradikálnější architektura.“¹⁶³

Z tohoto lze vyvodit dvě věci: ani ta nejradikálnější forma architektury nemůže být sama o sobě ohlupující¹⁶⁴ nebo zotročující; na druhou libovolná architektonická forma bez odpovídající sociální struktury může jen stěží fungovat jako ‚stroj na osvobození člověka‘ jak si přáli někteří levicoví modernisté, nebo jako ‚socializační stroj‘, tak jak by si snad představovali někteří Noví urbanisté. Jaká úleva a zklamání pro architektky. Jedná se vždy o fascinující enigmou sociálních vztahů, lidského přesvědčení,

¹⁶³ KOOLHAAS, Rem, Bruce MAU, Jennifer SIGLER a Hans WERLEMANN. *Small, medium, large, extra-large: Office for Metropolitan Architecture, Rem Koolhaas, and Bruce Mau*. 2d ed. New York, N.Y.: Monacelli Press, c1998, xxxi, 1344 p. ISBN 18-852-5486-5.

¹⁶⁴ KELBAUGH, Douglas. *Three Urbanisms and the Public Realm*. EDITORS, John Peponis. Space syntax: 3rd International Symposium, Georgia Institute of Technology, Atlanta, May 7-11 2001 : proceedings. Ann Arbor, Mich.: A. Alfred Taubman College of Architecture and Urban Planning, 2001, str. 14.4. ISBN 1891197185.

symbolických atributů, technických možností atd., které „obývají“ architektonickou formu a manifestují se ve fyzické struktuře.

3 Sítě vztahů, člověk jako subjekt, člověk jako homo politicus

Na příkladu Panopticonu lze ilustrovat ještě jiný proud v současném architektonickém myšlení. Je v mnohém protikladný k pozitivistickému pohledu Nového urbanizmu. Zatímco pro ideologie zmiňované výše je charakteristický vektor myšlení od fyzické struktury ke struktuře společenské, druhá ideologie, někdy označovaná jako *Everyday Urbanism* (Všední urbanismus), přistupuje k problému z opačné strany. Zaměřuje se spíše na vztahy ve společnosti, než na architektonickou formu.

Jedním z prvních projektů realizovaných tímto způsobem, který nakonec přerostl do většího rozvojového programu, byl *Mill Creek project* americké architektky a krajinářky Anne Whiston Spirnové.¹⁶⁵ V 80. letech minulého století měla být upadající čtvrť Mill Creek ve Philadelphii asanována běžnou metodou „tabula rasa“, kde problematická městská část měla být nahrazena vhodnější zástavbou.

Spirnová identifikovala sociálně problematické oblasti v místech s vysokou hladinou podzemní vody. Koryto malého potoka, který kdysi protékal městem, bylo zatruběno ve druhé polovině 19. stol., a jak město rostlo, stoka nebyla schopná pojmout narůstající množství splašek. Pravidelné záplavy vedly k odlivu bohatých vrstev i kapitálu a z Mill Creeku se stala afroamerická čtvrť. Spirnová začala se žáky místní základní školy znovu odhalovat tuto pozapomenutou historii, což v konečném důsledku vedlo ke sdílenému uvědomění si společné historie mezi místními rezidenty. Byla zformována politická komunita a dnes lze na internetu nalézt videa, jak žáci místní základní školy prezentují výsledky svého výzkumu guvernérovi Tomu Ridgeovi a dalším členům státního Kapitolu.¹⁶⁶ Nakonec místo zcela nového developmentu ve stylu „tabula rasa“, byly opuštěné pozemky využity jako detenční nádrže osázené odpovídající zelení nebo proměněny v komunitní zahrady.

Pokud je ultimativním snem stojícím za novým urbanizmem sen o občanské společnosti řeckého *polis*, pak snem o veřejném prostoru je sen o racionálním konsensu řecké *agory*. V protikladu k takovémuto chápání veřejného prostoru je druhý zmiňovaný myšlenkový proud zaujat veřejným prostorem jako místem neustálého střetu a konfliktu nesmiřitelných hodnot a hráčů. Je spíše kritický než pozitivistický a člověk je chápán jako politický **subjekt**. Zatímco v případě Nového urbanismu začíná politický vnějšek za městskými hradbami *polis*, v případě takzvaného Všedního urbanismu je politické vtaženo dovnitř.

¹⁶⁵ WHISTON SPIRN. Restoring Mill Creek: Landscape Literacy, Environmental Justice and City Planning and Design. *Landscape Research*. 2005, roč. 30, č. 3, s. 395-413. ISSN 0142-6397. DOI: 10.1080/01426390500171193.

¹⁶⁶ Gov. Tom Ridge Speech - WPLP. GOOGLE. *YouTube* [online]. 2008, 1.8.2008 [cit. 2012-08-16]. Accessible from: http://www.youtube.com/watch?v=_51VOjp2E_o&feature=player_embedded